

Polskie autorytety w ekonomii*

[słowa kluczowe: historia, nauki ekonomiczne, polska myśl naukowa, luminarze nauki]

Streszczenie

W opracowaniu omówiono zalety książki Edwarda Łukawera pt. *O tych z najwyższej półki*. Zwrócono uwagę na to, że autor wybrał wg subiektywnego kryterium 31 luminarzy polskiej myśli ekonomicznej po drugiej wojnie światowej i przedstawił ich główne poglądy naukowe. Aby uniknąć posądzenia o stronniczość, w pracy tej w znacznej mierze posłużono się cytatami z oryginalnych prac tych autorów. Czytelnik dzięki bardzo bogatej bibliografii, zaskoczony lub zafascynowany jakąś tezą, z łatwością będzie mógł dotrzeć do oryginału i zapoznać się z szerszym kontekstem. Jest więc ona znakomitym materiałem źródłowym dla wnikliwego czytelnika studiującego ewolucję polskiej myśli ekonomicznej na przestrzeni ostatnich 60 lat.

Rocznik Naukowy Wydziału Zarządzania w Ciechanowie publikuje na swoich łamach w dziale KU CZCI wspomnienia o zmarłych, wybitnych pracownikach macierzystej uczelni – Wyższej Szkoły Menedżerskiej w Warszawie. W zeszycie 1-2, tom III 2009 r. profesorowie M. Garbicz i Zb. Staniek napisali takie wspomnienie o prof. Mieczysławie Nasiłowskim. Wielką satysfakcję sprawił nam fakt, że nasz profesor i jego poglądy zostały scharakteryzowane także w książce Edwarda Łukawera pt. *O tych z najwyższej półki*. Oba teksty znakomicie się uzupełniają. W tekście zamieszczonym w naszym Roczniku Naukowym przeważają fakty biograficzne, a w tekście z recenzowanej tu książki dominuje analiza poglądów ekonomicznych naszego profesora.

W omawianej tu książce Edward Łukawer dokonał subiektywnego wyboru 31 luminarzy polskiej myśli ekonomicznej i przedstawił ich główne myśli i dokonania naukowe w tej dziedzinie. Aby nie być posądzonym o stronniczość, sam podkreśla, że przedstawia

* Edward Łukawer; *O tych z najwyższej półki, czyli rzecz w sprawie naszego środowiska ekonomicznego*. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Oddział w Krakowie. Kraków 2008.

poglądy tylko wybranych ekonomistów, czyniąc to za pomocą ich własnych, cytowanych słów i unikając w miarę możliwości ocen i opinii.

Zasadniczy tekst poprzedza jednak wprowadzenie napisane przez Artura Polloka, prezentujące arcyciekawą biografię zmarłego w 2007 r. autora. Urodzony w 1920 r., maturalne egzaminy zdał w 1938 r. w prywatnym, renomowanym gimnazjum „Collegium” w Warszawie. Był dobrze zapowiadającym się zawodnikiem sekcji pływackiej warszawskiej Legii. Po wybuchu wojny uciekł przed hitlerowcami do Lwowa. Po zajęciu Lwowa przez Armię Czerwoną był represjonowany za swoje burżuazyjne pochodzenie i skazany na „dożywotnie zesłanie” na Syberię. Tam wstąpił do Związku Patriotów Polskich (organizacja założona przez polskich komunistów). Do kraju wrócił w 1946 r. Studia I stopnia ukończył w Wyższym Studium Nauk Społeczno-Gospodarczych w Katowicach, a magisterskie w Szkole Głównej Planowania i Statystyki (dzisiaj SGH) w Warszawie.

Profesor Edward Łukawer żył i pracował w określonych warunkach ówczesnego PRL-u. Jego prace naukowe miały więc też określone nastawienie na funkcjonowanie tak zwanej gospodarki socjalistycznej. Godność człowieka była jednak ważniejsza i gdy odważył się podczas znamienych wydarzeń 1968 roku poprzeć protestujących studentów, zaczęły się szykany i utracił pracę na uczelni. Do pracy naukowej i dydaktycznej mógł wrócić dopiero po wydarzeniach 1980 r. Tak więc tytuł naukowy profesora nauk ekonomicznych, uzyskał zaledwie na trzy lata przed przejściem na emeryturę. W swoich rozprawach naukowych zajmował się też (między innymi) analizą twórczości najwybitniejszych zachodnich ekonomistów. Logiczną więc kontynuacją jego rozważań było napisanie jego ostatniej książki – o poglądach najwybitniejszych polskich ekonomistów. Znał ich wszystkich, z wieloma był zaprzyjaźniony, z wieloma też prowadził spory naukowe.

Materiał przedstawiony w recenzowanej książce podzielony został na kilka etapów, znaczących zmianami polityki gospodarczej i reformami gospodarczymi w Polsce na przestrzeni ostatnich sześćdziesięciu lat.

W pierwszym rozdziale przedstawiono sylwetkę Edwarda Lipińskiego oraz poglądy trzech ekonomistów z okresu tuż po drugiej wojnie światowej, uważanych za twórców głównych szkół teorii ekonomii, a mianowicie Włodzimierza Brusa, Aleksego Wakara oraz Michała Kaleckiego.

W drugim rozdziale zaprezentowano prace Wacława Wilczyńskiego, Jana Mujzela, Maksymiliana Pohorillego i Czesława Bobrowskiego.

W rozdziale trzecim przeanalizowano poglądy najwybitniejszych, według autora, indywidualności w polskiej ekonomii, a mianowicie Oskara Langego, Zdzisława Sadowskiego i Stefana Kurowskiego.

Kolejne trzy rozdziały to opis i analizy:

- 1) *realnie funkcjonującej gospodarki* w publikacjach Józefa Pajestki, Krzysztofa Porwita, Aleksandra Łukaszewicza, Danuty Hübner, Jerzego Kleera, Tadeusza Kowalika, Urszuli Płowiec,
- 2) *finansowo-pieniężnej strony gospodarki* w ujęciu Marka Belki, Dariusza Rosatiego, Jana Lipińskiego, Witolda Orłowskiego,
- 3) *regulacyjnych procesów w gospodarce*, a w tym poglądy Leszka Balcerowicza, Witolda Trzeciakowskiego, Cezarego Józefiaka. Leszka Zienkowskiego, Władysława Baki, Grzegorza Kołodko, Mieczysława Nasiłowskiego, Jerzego Osiatyńskiego i Kazimierza Łaskiego.

Większość prezentowanych autorów działała lub zaczynała działalność naukową w okresie gospodarki socjalistycznej w PRL-u. Interesujące jest więc jak ewoluowały ich poglądy po różnych zmianach politycznych. Wielu żyje i nadal działa twórczo, więc dla czytelnika śledzącego rozwój myśli ekonomicznej, nadzwyczaj ciekawe może być zestawienie ich poglądów sprzed lat, z tymi jakie głoszą dzisiaj w dobie globalnego kryzysu. Oczywiście takich zestawień w tej książce nie znajdziemy, bo kończy się ona praktycznie na 2007 roku.

Ciekawe jest w tej książce zestawienie poglądów różnych autorów na podobne tematy. I tak pisząc o deficycie budżetowym Jan Mujżel (s. 66) podkreślał z całą mocą „... konieczność minimalizacji deficytu budżetu państwa i całości finansów publicznych, zarówno po stronie dochodów, jak i wydatków”. Zdzisław Sadowski (s. 99) uważał, iż „...niezmiernie ważnym problemem jest odchodzenie od ortodoksyjnego równoważenia budżetu za wszelką cenę i przyjęciu polityki finansowania wzrostu produkcji z deficytu budżetowego, uruchamiające tym samym efekt mnożnikowy”. Danuta Hübner (s. 131) pisała zaś, że „... deficyt budżetowy ma uzasadnienie w przypadku, gdy finansuje bezpośrednio lub pośrednio inwestuje, pobudza bowiem tym samym aktywność gospodarczą”.

Jak widzimy autorzy ci różnią się nieco między sobą w swoich poglądach. Znakomicie puentuje to w jednej z recenzji, stanowiących część analizowanej tu książki Elżbieta Mączyńska, pisząc *doctrina multiplex, veritas una*. Odnajdywanie jednej prawdy w tak złożonym mechanizmie, jakim jest wielorako uwarunkowana gospodarka, jest nadzwyczaj trudne i dlatego rodzą się różne doktryny i koncepcje. Potem życie je weryfikuje.

Takich arcyciekawych zestawień można doszukać się w pracy Edwarda Łukawera znacznie więcej. Nie czyni ich jednak sam autor, pozostawiając to dociekliwości czytelnika. Wielką zaletą tej książki jest bogata bibliografia, złożona głównie z prac publikowanych przez prezentowanych w niej najwybitniejszych postaci polskiej ekonomii. Czytelnik, zafascynowany lub zaskoczony jakąś tezą, może z łatwością dotrzeć do oryginału i zweryfikować czy w kontekście całego wywodu, dany fragment rzeczywiście ma takie znaczenie jakie mu się przypisuje.

Dlatego w pełni mogę zarekomendować książkę Edwarda Łukawera jako materiał źródłowy, dobrze oddający główne tezy jakie na przestrzeni lat po drugiej wojnie światowej pojawiły się w Polsce, w zakresie nauk ekonomicznych, a prezentowane były przez czołowe postacie polskiego środowiska naukowego. Dobrze więc stało się, że dostrzeżono też jej walory w Polskim Towarzystwie Ekonomicznym i dzięki inicjatywie tam podjętej, pozycja ta wzbogaciła naszą wiedzę w zakresie historii rozwoju myśli ekonomicznej w Polsce.